

Összefoglaló a „Gyermekek jogok közelről – a kiszolgáltatottság dimenziói és a kivezető utak” címmel 2016. november 17-én megrendezett gyermekjogi konferenciáról

2016 novemberében 17-én került sor „Gyermekek jogok közelről – a kiszolgáltatottság dimenziói és a kivezető utak” címmel az éves gyermekjogi konferenciára az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában. Az egész nap során jelentős számú érdeklődővel, illetve résztvevővel zajló rendezvény közreműködő partnerei a **Terre des Hommes Magyarország Alapítvány** és a **Szombathelyi Barnahus Projekt** voltak. A konferencia délelőttjén magyar és angol nyelvű plenáris előadásokat és pódiumbeszélgetést hallgathattak meg a résztvevők, a délutáni időszámban pedig két párhuzamos workshopra került sor. A rendezvény moderátora **Láposy Attila**, a Hivatal Gyermekjogi Osztályának vezetője volt.



Székely László, az alapvető jogok biztosa köszöntőjében kiemelte, hogy alapvető ombudsmani feladat, hogy a sérülékeny csoportok alapjogainak védelmében fellép, hogy megkülönböztetett módon figyeljen a gyermekek jogainak érvényesülésére. A biztos küldetése az is, hogy a gyermekek jogaiért dolgozó szakemberek körében folyamatos szakmai párbeszédet tartson fent, hogy ez a valódi együttműködés segítse az önmagukért kiállni korlátozottan vagy egyáltalán nem képes gyermekek jogainak tényleges védelmét. Az alapjogi biztos utalt arra, hogy láthatjuk 2016 eddigi történéseit, a meglévő gondokat, amelyre az idei vizsgálatai felhívták a figyelmet. A kettős szükségletű gyermekek helyzetét és a gyermekpszichiátriai betegellátás problémáit. A bicskei gyermekotthonban történt szexuális zaklatás gyanújának korábbi, nem megfelelő kivizsgálásának következményeit. A gyöngyösi éhen halt kislány ügyében a gyermekvédelmi jelzőrendszer hibáit vagy a kaskantyúi megkötözött kezű óvódás esetét. A biztos újra rámutatott, hogy mekkora a média, a sajtó felelőssége abban, hogy a tájékoztatás során mindenkor megkülönböztetett figyelemmel járjon el az érintett gyermekek jogainak védelmében. A sajtónyilvánosság a jogvédelem legjobb fegyvere, de ha egy torzított, bulvárosított kép, kiragadott esetekből téves általánosítások kerülnek a nyilvánosság elé, illetve ha hiányzik az érdemi helyzetelemzés, az komoly kárt okozhat az érintett gyermekeknek és szakembereknek egyaránt. Az ombudsman elsőrendű feladata az alapjogi szempontú, konstruktív kritika, a visszas helyzetekre, jogsértésekre való figyelemfelhívás. Ezen túl szükséges közreműködni annak a felmutatásában is, hogy igenis vannak megoldások, vannak elkötelezett emberek, magyar és nemzetközi jó gyakorlatok, hiteles emberek, a jogvédelemért felszólaló fiatalok, valamint nagyszerű programok és modellek.



Láposy Attila rövid, bevezető előadásában az egyes kiemelt vizsgálatok eredményeit, tanulságait összegezte. Hangsúlyozta, hogy a gyermekek kiszolgáltatottságnak ezer arca van, ezek közül csak néhányat mutatnak be a biztos jelentései, de fontos üzenettel. Utalt arra, hogy közös kötelesség, hogy az ügyek által kiváltott jogos felháborodáson túl konkrét, rendszerszintű válaszokat keressünk, ehhez együttműködésre van szükség. Az ombudsman sajátos helyzetben van, hiszen egyfajta alapjogi híd az állami döntéshozók, jogalkalmazók, valamint a civil-szakmai szféra között. A gyermekjogok védelmében pedig belül kiemelt figyelemmel kell lenni a legkiszolgáltatottabb élethelyzetekben és életkorban a védelemhez és a gondoskodáshoz való jog, a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvének érvényesülésére. A látencia és a hallgatás ma is jelentős, de már csak az egyes, ombudsmani fókuszba került ügyek és más nyilvánosságra került esetek, problémák arra világítanak rá, hogy bőven van mit átgondolni. Az előadásban felhívta a figyelmet arra, hogy a másik oldalról nem szabad pánikba esni, kapkodni, bűnbakot keresni, hanem a helyzetre okosan, értően, világosan kell válaszolnunk. Látható ugyanis az is, hogy a gyermekvédelmi rendszerben, sok esetben az igazságszolgáltatásban dolgozó szakemberek munkája amennyire nélkülözhetetlen, olyannyira túlterhelt is, a mind teljesebb gyermekvédelem csak nagyon sok szakember áldozatos és erőn felüli munkájával valósulhat meg. Fontos lenne, hogy a szakmai-civil és kormányzati oldalnak nagyobb bizalommal forduljon a másik felé és a közös megoldáskeresésre koncentráljon. A gyermekjogok védelme *mindannyian* felelősek vagyunk, továbbá nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a gyermekek ügyében többet kellene kérdezni maguktól a gyerekektől, meghallgatni őket, azaz jóval többet értük és kevesebbet helyettük.



Czibere Károly, az EMMI szociális ügyekért és társadalmi felzárkózásért felelős államtitkára előadásában a kiszolgáltatott gyermekek jogainak védelmében tett kormányzati lépésekről, célokról, eredményekről és kihívásokról beszélt. Hangsúlyozta, hogy valamennyi ombudsmani jelentés fontos támpontokat jelent a szaktárca munkája során, jól rávilágítanak az aktuális problémákra. Az államtitkár elmondta, hogy a gyermekvédelmi jelzőrendszer megerősítésétől azt várják, hogy több intézményi és családon belül bántalmazásra derüljön fény és ne lehessen ezeket az eseteket eltitkolni. Az elsődleges célnak ugyanakkor azt tartja, hogy a családok és a gyermekek kapjanak meg minden segítséget, csak valóban végső eszközként kerüljön

sor a veszélyeztetett gyermekek kiemelésére. Az államtitkár utalt arra, hogy ezt szolgálják a szaktárca által elindított programok, például a bölcsődei rendszer alakítása, a korai fejlesztés hozzáférhetőségének javítása, a kötelező óvodáztatás bevezetése, illetve a tankönyvek ingyenes biztosítása és a szünidői ingyenes gyermekétkeztetés megteremtése a teljes időszakban télen-nyáron. Fontos szerepet kapnak e területen a Biztos Kezdet Gyermekházak és a tanodai rendszer is, a rendszert azonban minden elemében fejleszteni szükséges. Az államtitkár egyúttal világossá tette azt is, hogy a súlyos elhanyagolás esetében működésbe kell lépnie a gyermekvédelmi rendszernek, ehhez pedig a szakemberek képzések és a szakmai útmutatók megalkotása és használata mellett szerinte arra is szükség van, hogy a jogi szabályozás szintjén is világossá tegyék, hogy kinek mi a kötelezettsége. Felhívta a figyelmet, hogy nem elegendő, hogy ha a gyermekek csak ellátást kapnak a rendszerben, hanem az életkezdési esélyeiken is javítani kell. Ezt segíti a kitagolási folyamat, amely eredményeként a családjukat elvesztő, a családjukból kikerülő gyermekek a nagy, zsúfolt és korszerűtlen intézmények helyett nevelőszülőknél vagy kisebb, élhető lakóotthonokban nevelkedhetnek. A folyamat jelenleg már az utolsó fázisánál jár, 2016 végére nem lesz olyan 12 évnél fiatalabb gyermek, aki még otthonban él.



Bragi Gudbrandsson, az Izlandi Gyermekvédelmi Hivatal általános igazgatója az Izlandon 1998-ban létrehozott, a szexuális zaklatás, bántalmazás áldozatává vált gyermekek meghallgatására kitalált Barnahus (Gyermekeház) modell eredményeiről és tapasztalatairól tartott átfogó előadást. Az igazgató kiemelte, hogy az izlandi modellből kiindulva egyre inkább elterjed az egyes európai államokban, összhangban a nemzetközi gyermekjogi egyezmények gyermekbarát igazságszolgáltatásra vonatkozó garanciális előírásaival, elvárásaival. 2016-ban Európában 115 városban van már Barnahus, a 150 Barnahusban folyó tudományos kutatási tapasztalatok szerint lineárisan nő az észlelések, az eredményes büntetőeljárások, vádiratok, ítéletek száma. A modell fő erénye, hogy a meghallgatás a gyermek legjobb érdekében történik anélkül, hogy engednének az eljárással kapcsolatos garanciákból és jogállami elvekből, biztosítja a tisztességes eljárást, a közvetlenség elvét. A Barnahus modell ugyanis elkerüli az ismétlődő meghallgatások miatti traumákat, a komplex intézményben pedig gyermekbarát módon végezhetik a szakemberek együtt munkájukat, a vizsgálat lefolytatását és a gyermekáldozatok és családjaik válsághelyzeti támogatását. Az eltérő

életkorú gyermekek más-más igényeit is kezelni tudó Barnahus intézményben zajlik a gyermekek meghallgatása egy képzett gyermekpszichológus segítségével, amely a videó szobából tudnak nyomon követni a gyermekvédelmi szakemberek, illetve a büntetőeljárás szempontjából kulcsszerepet játszó rendőrtiszt, ügyész, nyomozási bíró is. A felvétel a bírósági eljárás során bizonyítékként felhasználható, nincs szükség arra, hogy ismételten elmondja a gyermek az őt megrázó történetet, ehelyett azonnal elkezdődhet a trauma feldolgozása. Kiemelte, hogy a gyermekáldozat ugyanis mindig sebezhető, megfélemlített helyzetben van, a szexuális abúzus „csendes” bűncselekmény, ahol az elkövető maga is titoktartást követel. Számos esetben bizonyíték és bizonyítottság hiányos a bűntény, konkrét bizonyíték, szemtanú ritkán fordul elő, leggyakrabban a gyerek beszámolója jelentheti az egyetlen közvetlen bizonyítékot. Ráadásul arra is rá kell mutatni a statisztikák alapján, hogy a gyermekek elleni szexuális zaklatások, bántalmazások elkövetőinek mindössze 20 százaléka idegen, 80 százaléka a „bizalom köréből” kerül ki, azaz közeli vagy távolabbi családtag, rokon vagy barát, akiket a gyermek ismer. A bíróság, a rendőrség és az ott a meghallgató szobák, rendelőintézet orvosi vizsgálói, a gyámhatósági ügyintéző irodája nem alkalmasak igazán a meghallgatásra, ezek funkcionálisan nem gyerekbarát, áldozatbarát létesítmények, a környezet önmagában stresszt vált ki az áldozatból, kizárva a hiteles tanúskodást. Az igazgató szerint a Barnahus módszer alkalmazása meg tudja növelni a szexuális zaklatás miatti megalapozott vádemelések számát, jól szolgálja a büntetőeljárások eredményességét, az elkövetők megbüntetését.



Lazáry Györgyné klinikai szakpszichológus, igazságügyi pszichológus szakértő, egyben a Szombathelyi Barnahus Projekt koordinátora az előző előadáshoz kapcsolódva a szombathelyi projektről, az izlandi modell magyar adaptációja kapcsán megtett lépésekről beszélt előadásában, illetve részletesen is szólt a Barnahus gyermekmeghallgatási módszer sajátosságairól és előnyeiről. A Barnahus sajátossága, hogy működésében harmonizálja a Gyermekjogi Egyezmény és a Lanzarote Egyezmény útmutatásait, összefogja és együttműködésre ösztönzi az ügyészséget, a bíróságot, a rendőrséget, a gyermekgyógyászokat, a gyermekpszichológusokat, a gyermekvédelmi szakellátást, a gyámhivatalt, a gyámokat, a gyermekjóléti központokat, illetve a család és gyermekjóléti szolgálatokat. Előljáróban kiemelte azt, hogy az első magyar Barnahus házat Szombathelyen a szükséges modern

felszerelésekkel – hosszas szakmai előkészítő munka után, adományok segítségével kiemelt helyi összefogás és EU projekt támogatás mellett – éppen a konferencia előtt két nappal adták át.

A szombathelyi Barnahus házat bemutató rövid videója [itt](#) tekinthető meg.

Az előadása során kitért arra, hogy a különböző szakemberek által végzett, ismétlődő interjúk ártalmas hatással lehetnek a gyermek áldozatokra: retraumatizálják, reviktimalizálják őket, az áldozat újra átéli az erőszak okozta komplex traumát. Ráadásul az újra és újra ismétlődő és szervezetlen interjúk torzíthatják a gyermek beszámolóját, a rávezető, félrevezető, zárt kérdések, a gyermek felnőtt általi befolyásolhatósága miatt torzul a gyermek vallomása, és végül is a beszámolója értéke bizonyítékként csökken. A Barnahus modellben zajló gyermekbarát meghallgatás alkalmazása során a videóra felvett anyagon igazságügyi pszichológus részvételével a gyermeki non-verbális kommunikáció elemzése és értékelése zajlik, fontos cél, hogy a gyermeki metakommunikáció ne csak a gyanút erősítse, hanem váljon valóban bizonyítékká az eljárásban. Az előadás során kiemelte, hogy az eddigi tapasztalatok szerint a Barnahusban bíznak a gyerek, mert hisznek nekik: ha a gyerek az interjú során kimondja az elkövető nevét (95 %-ban ismert az elkövető), akkor annál a személynél kezdeményezik az előzetes letartóztatás elrendelését.



A kávészünetet követően **Juhász-Laczik Albin atyának, a Pannonhalmi Bencés Gimnázium igazgatóhelyettesének** előadásával folytatódott a konferencia programja. Az előadás fókuszában a gyermekek ellen elkövetett szexuális abúzus, zaklatás megelőzése érdekében kialakított pannonhalmi intervenciós program és jelzőrendszer bemutatása állt. Az előadó kitért arra, hogy a sajtóból is ismert ügy, az egész közösség számára megrendítő erejű, fájdalmas és tanulságos események nyomán indította el a Gimnázium és az UNICEF Magyar Bizottság a 2015-16-os tanévben a megelőzésre is koncentrálnó közös gyermekvédelmi programjukat, ennek keretében az UNICEF munkatársai folyamatosan segítették a pannonhalmi gimnázium tanári karának munkáját az iskola gyermekvédelmi szabályzatának megismerésében és további kifejlesztésében. Kiemelte, hogy a program nemcsak ahhoz járult hozzá, hogy javuljon a gyerekek önértékelése, növekedjen látókörük és fogékonyabbá váljanak az őket

körülvevő világ problémái iránt, hanem a tanárok, az egész közösség sokat tanult egymástól, a közös beszélgetésekből és programokból. Hangsúlyozta, hogy hatalmas a tanárok, tanítók felelőssége, egy gyermekvédelmi program pedig csak akkor lehet hiteles és így működőképes, ha abban az adott közösség minden tagja részt vesz, ha azt minden diák és felnőtt a magáénak is vallja, ha kiterjed az egész intézményre, felépítése pedig átlátható és ellenőrizhető. A Gimnázium gyermekvédelmi programjának egyik eleme a háromfős védelmi csoport kialakítása volt, amely az iskolai hierarchián kívüli olyan bizalmi fórum, ahová diák és tanár egyaránt fordulhat, ha valamely iskolai, a működéshez kötődő problémában segítségre szorul. A védelmi csoport elsődleges feladata, hogy senki ne maradjon egyedül egy problémával, a másodlagos feladata pedig az, hogy a helyzet átbeszélése, mediáció, vagy külső segítség bevonása útján a megoldás irányába tudjon lépni. Emellett a legkisebb osztályokban egy külön mentor-program működik, minden diák kap egy felnőtt kísérőt, akivel heti rendszerességgel tud beszélgetni, akihez tanácsért vagy segítségért fordulhat.



Ezt követően **Gyurkó Szilvia gyermekjogi szakértő, a Hintalovon Alapítvány kuratóriumi elnöke** tartott előadást a szexedukáció szerepéről a gyermekekkel szembeni szexuális erőszak, zaklatás prevenciójában. A megelőzésnek rendkívül fontos a szerepe, mivel egyes becslések szerint akár 300 ezer magyar gyerek is találkozhat szexuális zaklatás, az abúzus valamely formájával, ugyanakkor nagyon kevés, mindössze ezer ügyben indult valamilyen eljárás, és nehéz a bizonyítás is. Rámutatott arra, hogy maga a szexedukáció jóval többet jelent és sokkal komplexebb, mint a hagyományos értelemben vett szexuális felvilágosítás, ugyanis valódi válaszokat tud adni a 10-18 éves korosztály énképével, testképével, párkapcsolataival, szexualitásával kapcsolatos kérdéseire, egyben a szülőket is segíti, hiszen ezekben a kérdésekben sok a hallgatás, a tabu vagy a súlyos tévedés. A 2015-ben létrejött Hintalovon Alapítványnak az a célja, hogy a Magyarországon élő gyerekek jogai minél teljesebben érvényesülhessenek, jóllétüket minden lehetséges módon garantálja a felnőtt társadalom. Gyurkó Szilvia szerint alapvető probléma, hogy „a hallgatás falát” áttörő gyermeknek sokszor annak ellenére nem hisznek, hogy az esetek döntő többségében a bántalmazást olyan személy követi el, akivel a gyerek rendszeres kapcsolatban áll, aki esetenként akár köztisztviselőként álló személy. Fel kell ismerni, hogy a gyerekek egészséges énképe, testképe, érzelmi biztonsága, a párkapcsolatokról és szexualitásról

szerzett tudása fontos része annak, hogy felismerik-e, hogy felnőttek vagy a kortársaik szexuálisan bántalmazták és tud-e időben segítséget kérni. Ennek nyomán szükséges, hogy kötelező része legyen az általános és középiskolai tanterveknek az egészséges test- és énképpel, érzelmi biztonsággal, párkapcsolatokkal, szexuális ismeretekkel kapcsolatos oktatás, ehhez kellő óraszám, kompetens képzésben felkészített oktatók kellenek. Hozzátette azt is, hogy hazánkban jelenleg a gyermekjogi jogtudatosítás kihasználatlan forrásai maguk a gyermekek, a gyerekek önvédő attitűdje. A gyermekek hiteles megszólításukra, bevonásukra és informálására kellene sokkal nagyobb energiát fordítani, ezzel ráadásul a média erősen stigmatizáló hatásait is lehetne csökkenteni.



Fontos szempont, hogy amikor a gyermekek jogainak védelméről van szó, akkor ne kizárólag az intézmények és a szakemberek kapjanak szót, hanem maguk az érintettek is, akik más perspektívából, hitelesen látják és láttatják a gyermekvédelmi rendszer működését belülről. A gyermekjogi konferencia fontos eleme volt így a **Horváth Leonnal** való pódiumbeszélgetés, amelynek a címe is sokatmondó: „kiállni magunkért, kiállni a jogainkért”. Horváth Leon a beszélgetés keretében saját maga mesélte el történetét, élményeit és tapasztalatait. Megosztotta a résztvevőkkel, hogy mi indította el azon az úton, hogy bíróság előtt lépjen fel az intézményi elhelyezése során tapasztalt jogsértések miatt. A beszélgetést igazán izgalmassá tette az a jogtudatos értékrend és attitűd, amelyet képvisel. A Hivatal Gyermekjogi Osztályának munkatársa, **Rajzinger Ágnes** elsőként arról kérdezte Horváth Leont, hogy hogyan került a gyermekvédelmi rendszerbe, milyen élettörténeteken esett át, és ezek hatására miért és hogyan kezdett pszichológiával foglalkozni. Mik a tapasztalatai, véleménye arról, hogy hogyan érzékelik, hogyan élik meg és értékelik belülről maguk a gyerekek a jelzőrendszer, illetve azon szereplők, például gyermekjogi képviselők működését, akiknek a segítség lenne a feladatuk. Horváth Leon elmesélte, hogy súlyos elhanyagolás miatt kerültek testvéreivel a gyermekvédelmi intézménybe. Kiemelte, hogy minden probléma ellenére alapvetően hálás azért, hogy gyermekvédelmi rendszerbe került, mivel így nem kallódott el, úgy gondolja, hogy ennek segítségével válhatott azzá, aki most. Elmesélte, hogy érdeklődése a jog és a pszichológia irányába terelte, ilyen tárgyú könyveket olvasott. A bírósági eljárás megindítását sokáig mérlegelte, de voltak olyan nevelők, támogatók, akik a kereset benyújtásához segítséget nyújtottak. Azt még ő is nehezen hitte el, hogy a bíróság helyt adott kérelmének. Saját tapasztalásain keresztül olyan

rendszerszintű hibákat tapasztalt, amelyek megoldása érdekében több helyen is felszólalt, legutóbb az Emberi Erőforrások Minisztériumában járt. A beszélgetés végén Rajzinger Ágnes arra kérte, hogy beszéljen a jelenlegi helyzetéről, az utógondozotti ellátásról és a jövőbeli terveiről. Horváth Leon megosztotta a hallgatósággal, hogy továbbra is tervezi, hogy a jogvédelemmel foglalkozik, reméli, hogy a tanulmányait is majd ilyen irányban tudja folytatni.



Ebéd után, a **délutáni párhuzamos workshopok** közül az egyiket a **Terre des Hommes Magyarország Alapítvány** szakértői munkatársai tartották és két gyermekjogi projektjüket, azok eredményeit és tapasztalatait mutatták be interaktív formában. Gyurkó Szilvia ismertette a Terre des Hommes 2016-os **ProJus projektjének** eredményeit, amelynek keretében a büntetőeljárás alá vont külföldi állampolgárságú fiatalok eljárási jogainak érvényesülését monitorozták. Iván Júlia pedig ezután az OAK Foundation segítségével a Mario II projekt keretében megvalósuló „**Children on the move in Hungary**” elnevezésű jelentés megállapításait mutatta be.



Mindezzel párhuzamosan a **Hivatal Gyermekjogi Osztálya és az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus Főosztálya** együttműködésben egy **interaktív kerekasztal-beszélgetés** is zajlott, amely az ombudsman általános alapjogvédelmi tevékenysége körében és OPCAT nemzeti megelőző mechanizmusként a gyermekvédelmi intézményekben végzett vizsgálatainak tapasztalatait járta körül. A rövid vitaindító előadások során **Fliegauf Gergely** a kábítószer-probléma és a medikalizáció kérdéséről beszélt az intézményekben, majd **Györffy Zsuzsanna** és **Rostás Rita** vázolta a konkrét vizsgálati tapasztalatok fényében a gyermekotthonokban dolgozók képesítésével, továbbképzésével, valamint szupervíziójával kapcsolatos problémákat, végül **Nagy-Megyeri Linda** és **Gilányi Eszter** beszélt a gyermekprostitúció jelenségéről és az ellene való fellépés lehetőségeiről.

